

MemoriiJurnale

Vladimir Tismăneanu (n. 4 iulie 1951, Brașov) a studiat sociologia și și-a susținut în 1980 doctoratul în filozofie la Universitatea din București cu o teză despre teoria critică a Școlii de la Frankfurt. A părăsit România în septembrie 1981 și a locuit un timp la Paris și la Caracas. Din septembrie 1982 trăiește în Statele Unite. Între 1982 și 1990 a fost cercetător la Foreign Policy Research Institute din Philadelphia. În anii 1985–1990 a predat științe politice la Universitatea Pennsylvania. Începând din 1990 este profesor de științe politice la Universitatea Maryland. În perioada martie – decembrie 2006 a fost președintele Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (CPADCR). Între februarie 2010 și mai 2012 a fost președintele Consiliului Științific al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER). În 2007 a primit din partea Universității Maryland Distinguished International Service Award, iar Asociația Americană de Științe Politice i-a acordat certificatul pentru merite excepționale în predarea științelor politice. Deține titlul de doctor honoris causa al Universității de Vest din Timișoara (2002) și al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative din București (2003). În iulie 2011 președintele Traian Băsescu i-a conferit Ordinul Național pentru Merit în grad de Mare Ofițer pentru eforturile susținute de promovare a democrației în România.

Volume publicate (selecție): *Reinventarea politicului. Europa Răsăriteană de la Stalin la Havel* (Free Press, 1992 și 1993; Polirom, 1997 și 2007); *Fantasmeme salvării. Democrație, naționalism și mit în Europa postcomunistă* (Princeton University Press, 1998 și 2009; Polirom, 1999); *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc* (University of California Press, 2003; Polirom, 2005; în 2004, Premiul Barbara Jelavich din partea American Association for the Advancement of Slavic Studies, ca lucrare excepțională în domeniul istoriei Europei de Răsărit și Centrale); *The Devil in History: Communism, Fascism, and Some Lessons of the Twentieth Century* (University of California Press, 2012). Coeditor, împreună cu Dorin Dobrințu și Cristian Vasile, al *Raportului Final al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România* (Humanitas, 2007); coeditor, împreună cu Bogdan C. Iacob, al volumului *The End and the Beginning: The Revolutions of 1989 and the Resurgence of History* (Central European University Press, 2012). Alte volume apărute la Editura Humanitas: *Fantoma lui Gheorghiu-Dej* (2008); *Perfectul acrobat. Leonte Răutu, măștile răului* (în colaborare cu Cristian Vasile, 2008); *Despre 1989. Naufragiul Utopiei* (2009); *Despre comunism. Destinul unei religii politice* (2011).

VLADIMIR TISMĂNEANU

Lumea secretă a nomenclaturii

Amintiri, dezvăluri, portrete

Indice de nume alcătuit de
Bogdan C. Iacob

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar.

Redactor: Oana Bârna
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Iuliana Glăvan
DTP: Emilia Ionașcu, Carmen Petrescu

Tipărit la Fedprint

© HUMANITAS, 2012

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TISMĂNEANU, VLADIMIR

Lumea secretă a nomenclaturii: amintiri, dezvăluiri, portrete /
Vladimir Tismăneanu; autor index de nume proprii: Bogdan C. Iacob. –
București: Humanitas, 2012

Index

ISBN 978-973-50-3790-1

I. Iacob, Bogdan Cristian

94(498)

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Dedic această carte surorilor mele, Vichi și Rodica, precum și prietenilor mei Adriana Babeți, Mircea Cărtărescu, Mariana Ioan, Florica Jebeleanu, Tudor Jebeleanu, Mircea Mihăieș, Ioan T. Morar, Horia Patapievici, Radu Stern și Christina Zarifopol-Illias.

Pentru a ajunge la o înțelegere adecvată a comunismului, trebuie să fi fost foarte aproape de el, în mod fizic, printr-o expunere îndelungată, sau moral, cedând seducției sale pentru o anumită perioadă de timp.

Alain Besançon

Ce qui m'habite et qui m'obsède...

Louis Aragon

Cuvânt înainte

„Copil de nomenclaturist“, „Jos nomenclatura!“, „comportament de nomenclaturist“ – am auzit de sute, poate de mii de ori acest gen de formulări. Fac parte din lexicul politic aproape cotidian. Știm totuși foarte puțin despre acel grup social și, dacă vreți, chiar cultural numit nomenclatura comunistă. A fost ferit de incursiunile curioase ale jurnaliștilor și cercetătorilor. Sociologii nu l-au tratat cu aceeași riguroasă aplicație ca pe, să spunem, clasa de mijloc ori clasele de loisir. Era vorba de o societate cvasisecretă, cu riturile, codurile, simbolurile, nostalgiile și, nu mai puțin important, privilegiile sale. Mai întâi demnitar comunist, apoi un ireconciliabil eretic, gânditorul iugoslav Milovan Djilas a vorbit despre „noua clasă“. Mai de vreme, în momentele sale de maximă luciditate, Lev Troțki recunoscuse că aparatul de partid și de stat sovietic se transformase într-o castă parazitară, definită, mai presus de orice, prin accesul la privilegiu de neimaginat pentru muritorii de rând. Dar n-a mers până la capăt, nu a numit acest grup o clasă politică și socială.

Cartea de față nu este o lucrare sociologică de tip tradițional, cu analize de cauze, dinamici și efecte. Este vorba aici de propriile mele experiențe în interiorul unui grup pe care am ajuns să-l cunosc, îndrăznesc să cred, foarte bine. Un microcosm politic și psihologic, numit de mine cândva micul Bizanț roșu. Cititorul, pe care-l invit să mă însoțească în acest voiaj într-o lume stinsă, dar ale cărei ramificații rămân, o știm cu toții, atât de prezente, va găsi în carte deopotrivă recuperări

istorice, demitizări politologice, secvențe portretistice, un efort de explicație și o mărturisire. Sigur, o știm prea bine, ceea ce trece prin lupa memoriei nu este același lucru cu istoria factuală. Cele două se pot suprapune, dar nu total. De aici și obligația de a îmbina istoria reală cu cea politică, economică, intelectuală.

Nu alegem în ce mediu social și intelectual ne naștem. Este un dat ontologic pe care ți-l asumi și la care te raportezi, pe cât posibil, cu sinceritate, onestitate și realism. Părinții mei nu făceau parte din eșalonul unu al nomenclaturii, dar aparțineau, neîndoios, celui de-al doilea strat, spre nivelul de jos al acestuia. Chiar și după excluderea tatălui meu din partid (un dezastru fără egal pentru un idealist îndrăgostit de ideile marxiste întruchipate de secta comunistă), părinții mei, și deci și noi, copiii, am continuat să ne bucurăm de avantajele rezervate celor numiți „fiapiști” (FIAP era acronimul organizației Fédération Internationale des Anciens Prisonniers Politiques). Prin anii '60, FIAP-ul și-a schimbat numele în AFDA (Asociația Foștilor Deținuți Antifasciști). Fiapiștii beneficiau de Policlinica 10 și Spitalul Elias, nu însă și de magazine speciale, călătorii în Vest, vile speciale la Predeal și Neptun etc. Ni se păreau lucruri normale, abia peste ani mi-am dat seama de decalajul dintre serviciile medicale oferite nomenclaturii și cele ale muritorilor în numele cărora se construia „cea mai bună și mai dreaptă orânduire socială”. Știam de luxul nebun în care trăiau membrii Biroului Politic. Când am întreat-o pe mama – cred că aveam zece ani – de ce este nevoie de aceste avantaje pentru atât de puțini, mi-a răspuns că e normal ca oamenii care își sacrifică întreaga viață pentru popor să nu trebuiască să aibă alte griji. Văzusem cum trăia familia lui Petre Borilă și îmi era de-acum limpede cât de stratificată era lumea ce-și zicea socialistă. Stratificarea se petrecea chiar și în nomenclatură. Privilegiile erau structurate pe grupuri și subgrupuri. Vegheau asupra lor cerberii Gospodăriei de Partid, în frunte cu tovarășul Leon Naș.

Fac un salt în timp. Am ajuns la Paris, cu mama, în septembrie 1981. N-am mai revenit în țară până la prăbușirea regimului, pe care îl detestam visceral. Sunt destule date în această carte pentru a înțelege de ce și cum am ajuns la ruptura cu universul politic și ideatic în care mă născusem și mă formasem. Între multele cărți pe care le-am cumpărat la Gibert Jeune, pe Boul' Saint-Mich', se număra volumul despre nomenclatură al fostului diplomat sovietic rămas în Vest Mihail Voslensky. Auzisem de carte de la Europa Liberă. Mi-am dat seama cât de importantă ar fi o *topografie socială* similară în cazul României. Nu știu să se fi realizat, deși există numeroase studii care converg în această direcție.

Cartea aceasta, al cărei titlu inițial a fost *Părinți și copii*, nu este, cum spuneam, o monografie analitică. Ceea ce mi-am propus a fost să răspund îndemnului Lidiei Bodea, directoarea Editurii Humanitas, de a-mi lăsa memoria să vorbească. *Speak, Memory* se intitulează minunatele amintiri ale lui Vladimir Nabokov. Cititorul va găsi în paginile care urmează viniete, reflecții, portrete și mai ales amintiri personale despre oameni, destine, emoții, iluzii, deziluzii. Mircea Cărtărescu mi-a făcut cândva supremul compliment de a mă numi „un Marcel Proust al comunismului românesc”. Sunt un cititor vorace de memorii. Una din cărțile mele favorite este volumul de amintiri al poetului polonez Aleksander Wat (de fapt un lung dialog cu Czesław Miłosz). La fel, cele două volume de memorii ale lui Arthur Koestler fac parte din cărțile mele de căpătâi.

Gabriel Liiceanu mi-a scris prin martie 2012, propunându-mi la rândul său această contribuție memorialistică. Ideea era o reconstrucție a volumului deja predat de Bogdan Iacob, cel mai apropiat colaborator al meu, căruia îi mulțumesc și aici, în sensul unei cărți care să aparțină colecției Memorii/Jurnale a editurii. Altfel spus, analiza rămânea esențială, dar era nevoie ca amintirile să primeze. Mi-a recomandat să lucrez cu Oana Bârna ca redactor de carte. Nu se putea ca lucrurile să se

potrivească mai bine. A început o colaborare care a dus la volumul de față. Oana m-a făcut să văd ceea ce se găsea în text, dar nu ieșea la suprafață, m-a provocat să-mi dezăgăzuiesc memoria, să las șuvoiul amintirilor să se deruleze cât mai liber. M-a determinat să transform ceea ce era adeseori aluziv în text, rămas la stadiul de filigran, în scene cât mai detaliate dintr-un album nu doar de familie, ci aparținând unei întregi epoci istorice. Îi mulțumesc din inimă.

Trebuie să spun că multe din textele care s-au contopit în acest volum au apărut inițial pe platforma Contributors a site-ului Hotnews. Am primit sute de comentarii, unele absolut fascinante. Mi-ar fi plăcut să reiau aici măcar câteva, așa cum a făcut-o Dan Tăpălagă în *Bulversarea valorilor*, dar mi-a fost teamă să nu se întrerupă fluxul firesc al narațiunii. Le rămân îndatorat Damianei Oțoiu și lui Mircea Mihăieș pentru felul în care, prin întrebări extrem de bine construite și profund documentate, au reușit să provoace resurecția unor amintiri pe care le credeam definitiv îngropate sub lespedeaua uitării.

Unul din modelele pe care le-am avut în minte alcătuind această carte a fost volumul *The Russian Album* al filozofului politic liberal Michael Ignatieff (prințul Ignatieff, al cărui bunici a fost ultimul ministru de externe al țarului Nikolai II). La fel, am fost impresionat de cartea *Reflections of Prague* de Ivan Margolius, fiul unuia dintre cei spânzurați în toamna anului 1952 în urma monstruoasei înscenări antisemite cunoscute sub numele de procesul Slánský, și al Hedei Margolius Kovály, ea însăși autoarea unei extraordinare cărți de amintiri intitulate *Under a Cruel Star*.

Între timp, în vara lui 2012, am citit cartea de amintiri a doamnei Dorli Blaga despre tatăl ei (dar, nu mai puțin, despre acel caz, probabil unic, de comunist român onest, inteligent și demn care a fost Tudor Bugnariu). Țin foarte mult la Dorli Blaga, am citit cartea cu pasiune și mă bucur că volumul meu apare în aceeași colecție. Sunt sincer fericit și onorat. Ca și

părinții mei, Tudor Bugnariu a fost un internaționalist autentic. Asemeni lor, a aderat la PCR din rațiuni morale și intelectuale în timpuri când această adeziune te putea costa libertatea. Era un antifascist neînduplecat. Detesta oportunismul și parvenitismul. Îi repugna orice formă de șovinism. Au aparținut, Bugnariu, ai mei, sora mamei – Cristina Luca –, mulți din prietenii și prietenele lor, unei generații care s-a autodistrus. Scria cândva Manès Sperber: *Nous serons les cimetières ambulants de nos amis assassinés.*

Tudor Bugnariu credea că adevărul trebuie rostit până la capăt, „oricât de trist ar fi“. Vreau să sper că această carte merge pe un astfel de drum, cel al rostirii adevărului fără menajamente și fără vreo agendă ascunsă. Pentru că, dacă nu vorbim noi, cei care am văzut lucrurile din interior, am cunoscut acea lume așa cum era ea, cu tenebre, cu coridoare secrete, un labirint al duplicităților solemn-principiale și fals-surâzătoare, cu dogme asfixiante, cu prietenii abandonate și, vai, câte loialități trădate, dacă nu vorbim noi, așadar, cine va mai depune mărturie?

*

Așa cum spuneam, am contopit în această carte o parte din textele mele de sine stătătoare, îndeosebi de factură memorialistică, apărute pe Contributors; de aceea ansamblul, am constatat, conținea o serie de repetiții. Pe unele le-am eliminat, dar pe cele mai multe, cum ar fi informațiile despre funcțiile personajelor care apar în carte, le-am lăsat: dincolo de faptul că informația se repetă de obicei în alt context, am socotit că cititorul e ajutat astfel să se orienteze rapid, de fiecare dată, în pădurea de persoane și nume. Tot pentru orientare am adăugat la sfârșitul volumului un Indice de nume alcătuit de Bogdan C. Iacob, căruia îi mulțumesc încă o dată.

V.T.
Washington, DC
9–12 august 2012

1
Cartierul Primăverii
sau geografia nomenclaturii

Comunismul s-a întemeiat pe o viziune conspirativă despre istorie, despre politică, despre societate. „Partidul interior“, cum îl numea Orwell, era opac, insondabil și impenetrabil. Din momentul în care au preluat puterea în Rusia, bolșevicii au instituit severe măsuri de pază pentru protejarea liderilor, care, conform propagandei, erau exponenții maselor. Izolarea acestora trebuia să fie cvasietanșă. Modelul sovietic al vigilenței maniacale a fost aplicat cu zel și în România.

Distanța dintre mase și conducători era astronomică, misterul autorității absolute trebuia menținut intact. Adresele la care locuiau „zeii“ din Olimpul comunist erau considerate secrete de stat. La fel, numerele lor de telefon, netrecute în anuarul oficial („Cartea de telefon“). Aprovizionarea se făcea, pentru membrii Comitetului Central și cu atât mai mult pentru cei din Biroul Politic (ulterior Comitetul Executiv), direct de la Gospodăria de Partid, cu ale sale nenumărate ferme și acareturi. Mâncarea (degustată de popor prin „reprezentanții săi“, cum se spunea în epocă) era verificată de epidemiologii Sectorului Sanitar Special. Tovarășii beau coniac de Segarcea, vin de Sâmburești și Galbenă de Odobești.

Ceaușescu a fost fascinat, ne-o spune Dumitru Popescu, de experiența avută în RDG, unde nomenclatura locuia în „rezervația“ de partid și de stat Pankow-Niederschönhausen, despărțită de restul Berlinului de Est și al lumii prin bariere atent păzite cu mitraliere, garduri cu sârmă ghimpată și câini-lupi. Parte din motivele construirii Casei Poporului au ținut de

această dorință de a obține despărțirea totală de orice realitate mundană. Era vorba, de fapt, de o autobantustanizare, de un apartheid întors pe dos. Casa Poporului trebuia să fie un microcosm populat cu propriile sale amintiri, ritualuri, fobii, sentimente și resentimente.

Înainte de Casa Poporului însă, cartierul nomenclaturii din România, înființat de Gheorghiu-Dej în 1948, era cel cunoscut azi drept cartierul Primăverii din București. Cadrul său topografic era marcat de Piața Aviatorilor, Bulevardul Aviatorilor (ambele se numiseră, în anii '50, Stalin), strada Teheran (pe atunci Fabrica de spirt) și bulevardul Kalinin (azi Mircea Eliade). Între Piața Aviatorilor și actualul bulevard Eliade era bulevardul numit, până în 1962, Jdanov, după ideologul-șef al stalinismului postbelic, iar apoi Primăverii. După știința mea, în nici o altă țară din Europa de Est cultul lui Jdanov nu a atins proporțiile din România: nu doar bulevardul din inima cartierului nomenclaturii purta numele său, ci și Școala superioară de științe sociale de pe lângă CC al PMR.

Trebuie să spun de la bun început că n-am locuit niciodată în acest cartier, ci în apropierea sa, în cartierul numit parcul Filipescu. N-aș oferi acest detaliu dacă n-aș citi tot felul de bazonii despre cum am copilărit cu copiii Mizil (de fapt, nici aceștia nu locuiau în cartierul Primăverii). Dar, desigur, am umblat mult cu bicicleta pe acele străzi, am fost în vizită împreună cu părinții mei la vechi amici care locuiau acolo, m-am văzut, tot acolo, cu colegi și colege de școală.

Pe Bulevardul Primăverii circulau, în anii '50, mașinile Zil și Ceaika ale protipendadei, Volgile negre și, mai rar, Pobedele și Skodele. După 1960 au început să fie achiziționate Mercedesuri și Opeluri. În anii '70, Valentin Ceaușescu (descrie uneori drept „copilul modest“ al familiei domnitoare) conducea un automobil englez marca Triumph (cine oare plătise pentru el?).

Căderea din funcție ducea adeseori la expulzarea din cartier (cazurile Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu). Când s-a sinucis, în 1951, Mirel Costea, șeful sectorului de verificare a cadrelor, familia sa (soția și cele două fiice) a fost imediat evacuată din cartier. Lica Gheorghiu, soțul ei de atunci, Gheorghe Rădoi, și cei trei copii ai Licăi din prima căsătorie cu Marcel Popescu, adoptați de Dej, au fost obligați să părăsească locuința de la lac (o vilă somptuoasă) și să se mute într-o casă (tot o vilă) de pe actuala stradă Atena (reședința de azi a ambasadorului Olandei). Tot pe acea stradă s-a mutat și Florica Bodnăraș după divorțul de Emil.

Totuși, nu întotdeauna se întâmpla astfel, dovadă că, deși sancționați pe linie de partid în 1958, soții Emil și Lucia Popa, veterani ilegaliști, au continuat să locuiască pe strada Armin-denului. La fel, deși marginalizat politic, fostul președinte al Comitetului Cinematografiei (cu rang de ministru al RPR), devenit profesor universitar la Facultatea de Filozofie, Nicolae Bellu, a continuat să locuiască pe Strada Crângului împreună cu soția sa, veterana comunistă Elena Bellu. Fostul redactor-șef adjunct al *Luptei de clasă*, Mihail Frunză, a continuat și el să locuiască pe strada Pictor Negulici chiar și după ce a fost exclus din PMR sub acuzația de fracționism (în aceeași casă cu arhitectul Gustav Gusti și cu vechea cadristă de la Externe Ida Felix). După 1968, Ceaușescu a permis, chiar a încurajat, mutarea în cartier a unor scriitori în plină ascensiune literară și politică – Nicolae Breban, Alexandru Ivasiuc, Virgil Teodorescu.

Continuau să locuiască acolo relicve staliniste gen Mihai Beniuc și V.Em. Galan, ilegaliști uitați de lume (Ivanca și Teodor Rudenco, Maria Sârbu, sora „eroinei clasei muncitoare“ Elena Pavel, Vanda Nicolschi, Tatiana și Iakov Bulan, Sanda Rângheț, Charlotte Gruia, Ronea Gheorghiu, Tamara Mureșan, căsătorită în anii '50 cu generalul de Securitate Ladislau Ady, arestat între timp), generali de Securitate la pensie (Vasile Ne-grea) sau activi (Aristotel Stamatoiu), dar și marele expert în

adaptări Zaharia Stancu (împreună cu întregul său clan de familie). Nu departe de Stancu locuia George Macoveșcu.

Tot „în cartier“ locuiau miniștrii Alexandru Sencovici, Mihai Suder și Constantin Scarlat. Pe strada Pictor Negulici au locuit liderii comuniști greci Apostolos Grozos și Mitsos Partsalidis. După înfrângerea gherilelor comuniste din Grecia, Nikos Zachariadis, secretarul general al Partidului Comunist din Grecia, a locuit pe strada Grădina Bordei (azi Jean Monnet); în beciul acelei case a fost anchetat și torturat Kostas Karageorgis, acuzat de „deviaționism titoist“ (lichidarea a fost făcută de comuniștii greci în colaborare cu PMR și cu Securitatea). Au continuat să locuiască acolo foști agenți sovietici din anturajul lui Dej, între care Serghei Nicolau (Nikonov), fostul șef al serviciului de informații al armatei, căsătorit cu Nina, ani mulți secretara personală a prim-secretarului. Locuiau exact vizavi de Bodnăraș.

Nu departe stăteau Nicolae Goldberger și Gheorghe Stoica, vechi activiști ai Cominternului. La Goldberger am fost o singură dată în casă, pe strada Herăstrău, prin 1961. Avea un apartament enorm. Era ziuă fiului său mai mic, Ghiță, cu care eram coleg de clasă. Fanny Goldberger se știa bine cu maică-mea; ea fusese cândva, în anii '50, directoare adjunctă a Cancelariei CC al PMR, directoarea aceluia influent departament fiind Raia Vidrașcu, soția fostului agent sovietic Vania Vidrașcu, pe numele său real Didenko. În anii '60, Fanny lucra ca șefă de cabinet la Petre Borilă, membru al Biroului Politic și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, unul dintre principalii baroni, cum am spune azi, ai lui Gheorghiu-Dej. Ghiță Goldberger era cel mai bun prieten al mezinului familiei Borilă, Vasile (i se spunea Vasea, apoi Vasi). Când mama a avut nevoie o dată să stea de vorbă cu Borilă (fusese scoasă de la Institutul de Igienă și trimisă „la munca de jos“, la sanepidul raionului 30 Decembrie), Fanny a înlesnit audiența. Borilă n-a mișcat un deget, deși se știa cu mama din Spania, din Brigăzile Internaționale,

și de la Moscova, din emigrație. Era în plină perioadă de epurări politice și etnice, partidul se debarasa de toți cei incomozi în vreun fel sau altul. În plus, mama era soția unui pestiferat, a unui „fracționist“. La ziua lui Ghiță, copiii erau într-o cameră, adulții stăteau în sufragerie, punând țara la cale. Pe atunci Nicolae Goldberger era director adjunct al Institutului de Istorie al Partidului. În anii ilegalității, sub varii pseudonime, fusese membru al Biroului Politic al minusculei secte comuniste din România. După 1965, Ceaușescu l-a readus în Comitetul Central. A lucrat, până la pensionare, la acel institut, a fost un fel de mână dreaptă a lui Ion Popescu-Puțuri. Se întâlneau astfel, în eterna operație de rescriere a istoriei partidului, aripa cominternistă și aceea a ilegaliștilor „băștinași“.

Ar mai fi multe alte lucruri de povestit. Pe Crângului, strada paralelă cu Herăstrău, Heleşteu și Grădina Bordei, locuia familia Suciu. El, Petre (Pierre) Suciu, era văr cu unchiul meu, soțul Cristinei Luca, Mihail Boico. Veneau dintr-o veche familie a burgheziei evreiești din Bucovina. Suciu se numise Scharf, a luptat în Spania, apoi în Rezistența Franceză. După război, a fost un fel de responsabil al românilor din Franța (cei de stânga, evident). Lucra cu serviciile românești, strângea fișe. Soția sa, Ana, a fost și ea în Franța în anii războiului, dacă nu mă înșel. Aveau doi băieți, făceam uneori vacanțele împreună cu ei, la Bușteni sau la Predeal. Cel mare, Sergiu, a făcut Arhitectura, a plecat apoi în Franța, este arhitect la Paris, se numește acum Serge Suché. Cel mic, Gabi, era mai mare ca mine cu vreo trei ani. Gabi a făcut Politehnica și a plecat ulterior în Israel. Mergeau amândoi la Petru Groza. Sora lui Suciu, Mania Mehr, fusese căsătorită cu un interbrigadist care s-a stins din viață destul de devreme. Au avut un fiu, acesta a studiat Chimia în URSS, a lucrat apoi în țară ca inginer chimist, dar pasiunea sa cea mare a rămas, până azi, poezia: este vorba de Boris Mehr, care semnează Boris Marian. Mania și Pierre aveau un frate care plecase încă din anii '20, deci foarte tânăr, în Palestina, se

numărase printre fondatorii statului Israel. În anii '70 era ministru de finanțe, se numea Zeev Sharef (ebraizarea numelui originar, Scharf).

Pe strada Pușkin locuia Clara Cușnir-Mihailovici, membră a PCR de la înființare, specialistă în măsluirea istoriei mișcării comuniste, ani îndelungați directoare a Muzeului de Istorie al Partidului. Era vecină cu idolul ei, Leonte Răutu, groparul culturii românești. Răutu locuise în anii '60 pe strada Turgheniev, apoi se mutase într-o enormă vilă pe Kalinin, clădită pentru el încă în ultimul an al lui Dej, de care, cum se știe, a fost extrem de apropiat. Mai târziu, când Răutu s-a mutat pe strada Tolstoi într-o reședință mai puțin somptuoasă, au locuit acolo Chivu Stoica și Valentin Ceaușescu (casa fusese împărțită în două). Tot pe Pușkin locuiau două surori: Martha Levenson și sora ei, Ginette. Ambele luptaseră în maquis. Soțul Marthei murise în Franța, cei doi au avut o fiică, Claude, care a studiat limbile orientale la Moscova. Apoi a revenit în țară, a întâlnit un jurnalist de la *Le Monde*, s-au căsătorit și au plecat în Franța, unde Claude a devenit una dintre cele mai prețuite traducătoare de literatură română, alături de Alain Paruit. Din câte țin minte ea a tradus *Craii de Curtea-Veche*.

Pe Grădina Bordei locuia Maria (Marusea) Sârbu cu fiii ei din căsătoria cu William Suder, Vania și Alexandru (Sanyi ori Șoni). A fost măritată pentru puțin timp cu Suder, ilegalist de origine slovacă, miner de profesie, parcă. Acesta a revenit la Petroșani, lăsând-o pe Marusea cu băieții. De fapt, numele real al lui Vania era Filimon, în memoria eroului clasei muncitoare despre care învățam la școală. Marusea era o intelectuală basarabeancă descinsă, parcă, din *În preajma revoluției* de Constantin Stere. Studiase Geografia, fusese închisă în anii războiului, se spunea că prin 1945 partidul a vrut s-o mărite cu Dej. Circulau zvonuri că de fapt Vania este copilul liderului partidului. Am citit un interviu luat de Lavinia Betea lui Vania, se spun acolo multe lucruri interesante. Cu Sanyi am fost coleg

de clasă dintr-a-ntâia până într-a cincea, la Petru Groza. Era rudimentar, cam poticnit la vorbire, dar nu deranja pe nimeni, își vedea de ale lui.

Tot pe Grădina Bordei a locuit, în anii '50, generalul de interne Mihai Gavriiliuc, primul șef al DIE. Avea două fete, Gabi și Nușa, ambele mergeau la Groza (adică, până în 1958, la Școala Rusă). Gabi era colegă de clasă cu sora mea Rodica. S-au mutat apoi pe strada Muzeul Zambaccian într-o vilă cu grădină, visul suceveanului Gavriiliuc. A venit apoi peste el o anchetă necruțătoare, s-a trezit acuzat de „fățărnicie“, de faptul că ascunsese unele detalii autobiografice. De fapt, din câte am înțeles, era vorba de o animozitate personală cu Drăghici, șeful său la MAI. Urmașul lui Gavriiliuc în fruntea DIE a fost adjunctul său, generalul de Securitate Nicolae Doicaru. Cu fiul acestuia, Vladimir Doicaru, am fost coleg de clasă la „24“ dintr-a șasea și până la terminarea liceului, în 1970. Suntem amici și azi. La început familia Doicaru a locuit pe strada Fabrica de Spirt, actuala stradă Teheran, apoi s-au mutat și ei pe Zambaccian.

Până prin 1958, familia Boico a locuit pe Grădina Bordei colț cu Kalinin, într-una din acele vile-tip: hol și sufragerie jos, două dormitoare sus. Erau trei copii în familie: Tania, născută în 1951, Andrei, născut în 1953, și Olga, născută în 1955. Cristina și soțul ei fuseseră zburăți în 1952, ea mai dur, el mai puțin. Oricum, doreau să plece din zonă, încercau să evite orice întâlnire cu ștabii cei mari. Cum spunea chiar ea, mătușa mea nu dorea ca Dej să-și amintească de existența ei... S-au mutat într-un apartament foarte frumos pe strada Muzeul Zambaccian 14, deci chiar lângă actuala reședință a familiei Adrian și Dana Năstase (evident, aceasta a fost construită în anii '90 – în junețea mea acolo era un teren de baschet pentru căminul copiilor lucrătorilor din MAE, situat la numărul 18).

Lui Alexandru Drăghici, care a locuit la începutul anilor '60 în fosta vilă a Anei Pauker de pe Șoseaua Kiseleff (actuala reședință a ambasadorului american), i s-a construit o casă

imensă, dar n-a mai apucat să se mute în ea din cauza Plenei din aprilie 1968, când a fost acuzat, pe bună dreptate de altfel, de înscenarea făcută lui Lucrețiu Pătrășcanu, soldată cu execuția acestuia în aprilie 1954. Palatul, situat pe bulevardul ex-Kalinin, în imediata vecinătate a reședinței lui Ceaușescu, a fost transformat în casă de oaspeți, ceea ce, din câte știu, continuă să fie și azi. Pe strada Amiral Bălescu locuia Mihail Florescu, ministrul chimiei (care s-a mutat ulterior pe strada Grigore Mora), foarte aproape de „blocul“ unde stătea familia Manea (el era șeful de cabinet al lui Ceaușescu). La doi pași, pe strada Pictor Rosenthal, locuia Nestor Ignat, politruc de seamă, redactor-șef adjunct la *Lupta de clasă*, azi laudat drept un artist grafic de mare valoare...

Politologul Ken Jowitt a scris despre modelul de castel medieval baricadat al comunismului de tip sovietic. Mentalul stalinist, ca și cel fascist, era cel de fortăreață asediată. În România, fostul cartier Jianu din București a devenit, în 1948, o asemenea fortăreață, cu securiști în civil circulând pe străzile din zonă, ca să vadă cine cu cine se întâlnește, cu milițieni plasați în gherete în fața vilelor în care sălășluiau magnații totalitari cu familiile lor, cu doctori aflați zi și noapte la dispoziția mai-marilor puterii. Evacuările proprietarilor din Jianu au început chiar înainte de 1948, când Gheorghiu-Dej a decis mutarea nomenclaturii din zona Mânăstirii Cașin (străzile Câmpina, Sandu Aldea, Zorileanu) spre parcul Herăstrău.

În vilele cele mai impunătoare s-au instalat Dej, Bodnăraș, Chișinevschi, Ceaușescu, Voitec, Sălăjan, Borilă, Pârvulescu, Miron Constantinescu, Răutu, Moghioroș, Chivu Stoica, Preoteasa și alții. Erau foarte puțini cei care treceau pragul casei lui Ceaușescu din Bulevardul Primăverii nr. 50 (aceasta a fost adresa oficială a lui Nicolae și a Elenei Ceaușescu până în clipa căderii regimului). Între aceștia, fratele Elenei, Gheorghe Petrescu, și soția sa, Adela. Interesant este că familia Petrescu nu locuia în ceea ce numim, *stricto sensu*, cartierul Primăverii. Spre deo-

sebite de Ceaușescu, Gheorghiu-Dej obișnuia să facă în cartier plimbări pe jos, împreună cu amicii săi din Biroul Politic (erau însoțiți, la câțiva metri în spate, de gărzile personale).

În celelalte vile, mai puțin extravagante, locuiau șefi și adjuncți de șefi de secție de la CC al PMR, miniștri și miniștri adjuncți. De pildă, chiar pe Bulevardul Primăverii locuiau în două vile lipite ministrul Sănătății Voinea Marinescu și Eduard Mezincescu, ministru adjunct la externe. Tot acolo locuia familia Brucan (Silviu Brucan, soția sa, Alexandra Sidorovici, și copiii lor, Dinu, Anca și Vlad). Pe străzile laterale locuiau Gheorghe Gaston Marin, Avram Bunaciu, Gheorghe Vasilichi, Ștefan Voicu, Alexandru Sencovici, Simion Zeiger, Teodor Rudenco, Mihai Suder, ultimii doi deja pomeniți, Tatiana Bulan, Florian Dănălache și coloneii de Securitate Mladin și Vasile Gheorghe.

Sub Ceaușescu s-au construit mai multe vile pe Bulevardul Aviatorilor și pe strada Tolstoi, toate în proprietatea Gospodăriei de Partid. În acestea au locuit unii membri de vârf ai CC, inclusiv membri supleanți ai CPEX: Cornel Onescu, Ion Stănescu, Vasile Vâlcu etc. Sub Dej se construiseră vilele de pe Alea Trandafirilor, în care locuiau demnitari precum Valter Roman.

Sigur, în cartierul Primăverii locuiau și unii activiști scoși din funcții ori reciclați, ca Pavel Câmpeanu, fost adjunct al Ghizelei Vass la Secția Internațională, devenit în anii '70 sociolog la televiziune și ajuns apoi un critic neo-marxist al modelului sovietic de socialism, ori jurnaliști de la *Scântea*, cum erau Ion Cumpănașu și Tudor Olaru. Am fost coleg de clasă, la Liceul 24, cu Ghiță Olaru. Băiatul lui Câmpeanu, tot Ghiță, mergea la același liceu, era cu un an mai mare decât noi. Primul trăiește acum în Canada, cel de-al doilea în Statele Unite. Cum spuneam mai sus, a rămas să locuiască pe strada Grădina Bordei poetul oficial Mihai Beniuc, chiar și după scoaterea din funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor.

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i>	7
1. Cartierul Primăverii sau geografia nomenclaturii	13
2. Datoria de a mărturisi: familia și lumea în care m-am născut.	23
3. Între <i>Steagul partidului</i> și Salvatore Adamo: anii adolescenței.	110
4. Nicu Ceaușescu așa cum l-am cunoscut și adevărata succesiune a lui Nicolae Ceaușescu	117
5. Anii facultății și plecarea din țară.	156
6. Galerie de portrete.	183
Alexandru Drăghici	184
Pantiușa Bodnarenko	193
Tamara Dobrin	198
Ghizela Vass.	203
Liuba Chișinevschi	212
Mihail Roller	218
Dumitru Popescu „Dumnezeu“	221
Eugen Florescu	228
Paul Niculescu-Mizil	232
Portret în oglindă:	
Miron Constantinescu și Milovan Djilas	238
Portret de grup: comuniștii greci	247
Nestor Ignat.	256
Nicolae Moraru	259
C. Ionescu-Gulian	264

Ovidiu Trăsnea	269
Alexandru Ivasiuc	275
Radu Bogdan	281
<i>Anexă</i>	285
<i>Indice de nume</i>	289